

**ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของกิจการกับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม:
กรณีศึกษาบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย**
**Firms Characteristics and Environmental Disclosure:
Case Study of the Listed Companies in the Stock Exchange of Thailand**

จันทร์เพ็ญ ธงไชย^{1*} ปภาพิต ศรีสว่างวงศ์² อนุชา พุฒิกุลสาคร³
Chanpen Thongchai Papapit Srisawangwong Anucha Putekunsakon

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะกิจการกับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เก็บรวบรวมข้อมูลจากงบการเงิน รายงานประจำปี และแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 393 บริษัท

ผลการศึกษาพบว่าคุณลักษณะของกิจการด้านขนาดกิจการ โครงสร้างเงินลงทุน ประเภทสำนักงานสอบบัญชี และประเภทอุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม และพบว่าโครงสร้างผู้ถือหุ้นมีความสัมพันธ์เชิงลบต่อการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ : การเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

Abstract

The objectives of this paper are to identify the relationship between firm characteristics and the environmental disclosures of companies listed on the Stock Exchange of Thailand. There are 393 samples comprised of listed companies in the Stock Exchange of Thailand. Information has been gathered from their financial statements, annual reports, and the 56-1 Report Form.

The study results found that the factors related to environmental disclosure are firm size, financial leverage, auditor type, and industry groups. These factors were positively related to environmental disclosure. Moreover, the researchers found that the factor negatively related to environmental disclosure was ownership structure.

Keywords: Environmental Disclosure Listed Companies in the Stock Exchange of Thailand

¹ อาจารย์สาขาวิชาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน นครราชสีมา

² อาจารย์สาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

³ อาจารย์สาขาวิชาบัญชี คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

* Corresponding Author e-mail: Janpen.th@rmuti.ac.th

บทนำ

ในปัจจุบันปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในภาคธุรกิจที่ลักษณะการดำเนินงานอาจมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การผลิตสินค้าที่ทำลายชั้นบรรยากาศ การปล่อยก๊าซเรือนกระจก การปล่อยของเสียในกระบวนการผลิตและมลพิษต่างๆ ที่มาจากภาคธุรกิจ เป็นต้น นอกจากนี้ การที่องค์กรธุรกิจต่างๆ ต้องเผชิญกับสภาพการแข่งขันทางธุรกิจที่รุนแรงส่งผลให้กลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจที่มุ่งเน้นการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (Corporate Social Responsibility: CSR) ได้รับความนิยมนำมาขึ้นเพื่อแสดงออกถึงบทบาทการมีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม จะเห็นได้จากคำประกาศของภาคธุรกิจถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน

การจัดทำรายงานด้านสิ่งแวดล้อมเป็นวิธีการหนึ่งในแนวคิดหลักของ CSR เพื่อเป็นการแสดงบทบาทของกิจการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การจัดทำรายงานดังกล่าวจะเป็นเครื่องมือของภาคธุรกิจในการสื่อสารกับภาคสังคมและกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียต่างๆ ทั้งนี้การแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อสังคมจะสามารถสร้างภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กรต่อผู้ถือหุ้นและสาธารณชนทั่วไป (Esen, 2013) ธุรกิจสามารถอยู่ร่วมกับสังคมและชุมชนได้ในระยะยาว และส่งผลต่อผลการดำเนินงานของกิจการ โดยสามารถเติบโตและขยายตัวไปพร้อมกับสังคมและชุมชนได้อย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม การกำหนดนโยบายและการดำเนินงานของกิจการด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดต้นทุนการดำเนินการที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ รวมถึงค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในส่วนของการจัดทำรายงานเพื่อเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม แม้ว่าจะมีต้นทุนการดำเนินธุรกิจที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวกิจการหลายแห่งยังเลือกที่จะจัดทำรายงานการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

จากความสำคัญดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ของคุณลักษณะกิจการและการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยใช้วิธีการวัดระดับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมจากดัชนีการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อนักลงทุนและผู้มีส่วนได้เสียเพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินใจลงทุน และเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานกำกับดูแลผู้บริหารและสาธารณชนทั่วไป แนวทางในการปรับปรุงข้อกำหนดเกี่ยวกับแนวปฏิบัติของการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะกิจการกับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

การเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมโดยสมัครใจ ประกอบด้วยข้อมูล 7 หมวด ได้แก่ (1) การเปิดเผยนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม (2) การเปิดเผยการจัดการและการตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อม (3) การเปิดเผยผลกระทบของผลิตภัณฑ์และบริการต่อสิ่งแวดล้อม (4) การเปิดเผยข้อมูลด้านพลังงาน

- (5) การเปิดเผยข้อมูลด้านการเงินเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (6) การเปิดเผยข้อมูลการวิจัยและศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม
(7) การเปิดเผยข้อมูลอื่นๆด้านสิ่งแวดล้อม

คุณลักษณะของกิจการ หมายถึง ลักษณะทางกายภาพของกิจการ ได้แก่ ขนาดกิจการ โครงสร้างเงินทุน ความสามารถการทำกำไร ลักษณะโครงสร้างการถือหุ้น ประเภทอุตสาหกรรม และประเภทผู้สอบบัญชีที่กิจการเลือกใช้บริการ

ทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยนี้ได้ประยุกต์ทฤษฎีความชอบธรรม (Legitimacy Theory) และทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder Theory) เพื่อใช้อธิบายเหตุผลในการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมของกิจการ เนื่องจากภาคธุรกิจถือเป็นหน่วยงานหนึ่งในระบบสังคมขนาดใหญ่ ซึ่งมีสัญญาหรือข้อตกลงกับสังคมภายใต้ทฤษฎีความชอบธรรม ธุรกิจต้องทำตามสัญญาหรือข้อตกลงนั้นให้สำเร็จด้วยวิธีการที่ชอบด้วยกฎหมาย ปัจจุบันสังคมให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้นและกดดันให้กิจการต้องตอบสนองความต้องการดังกล่าว ดังนั้น เพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งสัญญาหรือข้อตกลงกิจการจึงพยายามสื่อสารแนวปฏิบัติของตนที่สอดคล้องกับข้อกำหนดหรือสัญญาดังกล่าว ด้วยการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วยการจัดทำรายงานความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

ในอีกด้านหนึ่ง จากแนวคิดของทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสียซึ่งกล่าวถึงความสำคัญของผู้มีส่วนได้เสียต่อองค์กร โดยผู้มีส่วนได้เสียประกอบด้วย ผู้ถือหุ้นหรือผู้ลงทุน เจ้าหนี้ คู่แข่ง ลูกค้า ตลอดจน พนักงาน ชุมชน หน่วยงานภาครัฐบาล องค์กรเอกชน และสาธารณชนทั่วไป บทบาทของผู้มีส่วนได้เสียต่อกิจกรรมขององค์กร โดยมีอิทธิพลในการกำหนดแนวทางปฏิบัติในการบริหารงานของกิจการ (Cheng & Fan, 2010; Freeman et al., 2007) ภายใต้แนวคิดที่ว่าถ้ากิจการต้องการที่จะประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ควรจะต้องบริหารงานให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้เสียดังกล่าว ดังนั้น การกำหนดนโยบายในการบริหารงานของกิจการให้สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้มีส่วนได้เสีย โดยการแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ตามหลักจริยธรรมและการจัดการที่ดีจะส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกิจการ อันนำไปสู่ความยั่งยืนของกิจการในที่สุด

โดยสรุป การเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมของกิจการเกิดประโยชน์ต่อกิจการ การเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาของสาธารณชนและหน่วยงานกำกับดูแลที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งหวังผลประโยชน์ที่ตามมา ได้แก่ ชื่อเสียงกิจการ การยอมรับของสังคม ความสนใจของนักลงทุน ความเชื่อถือจากเจ้าหนี้ รวมถึงการคาดหวังที่จะมีผลการดำเนินงานที่ดีขึ้น จากเหตุผลดังกล่าว จึงเป็นสาเหตุทำให้กิจการมีความต้องการที่จะเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม

สมมุติฐานการวิจัย

จากแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวและการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าปัจจัยที่มีแนวโน้มจะส่งผลต่อการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม มีดังต่อไปนี้

1. ขนาดของบริษัท (FIRM SIZE: Log_SIZE)

ขนาดกิจการมีผลต่อการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากบริษัทขนาดใหญ่จะมีทรัพยากรที่เพียงพอในการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมได้กว้างกว่าและมากกว่าบริษัทขนาดเล็ก จึงมีให้ความใส่ใจกับปัญหาด้านของสังคมที่แตกต่างกัน การเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมจะสามารถดึงดูดความสนใจผู้มีส่วนได้เสีย

นอกจากนั้น บริษัทขนาดใหญ่มักถูกติดตามอย่างใกล้ชิดจากสาธารณชน ถึงบทบาทด้านสิ่งแวดล้อม (Alsaeed, 2006) บริษัทขนาดใหญ่มักจะได้รับแรงกดดันให้แสดงความรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งมักได้รับความสนใจจากผู้ลงทุนหรือบุคคลที่สนใจในข้อมูลของกิจการ (Botosan, 1997) เพื่อเป็นการรักษาภาพลักษณ์และชื่อเสียงของกิจการ (Firth, 1979) นอกจากนี้ บริษัทขนาดใหญ่อยู่ภายใต้แรงกดดันจากการเมืองหรือภาครัฐ เพื่อลดต้นทุนทางการเมืองหรือภาครัฐ กิจการขนาดใหญ่มีแนวโน้มการจัดทำนโยบายทางการบัญชี เพื่อลดรายได้ในรายงาน โดยมีการเปิดเผยข้อมูลให้ครอบคลุมมากขึ้น (Cahen, 1997) จากเหตุผลดังกล่าว จึงนำไปสู่สมมติฐานที่ว่า

H1: ขนาดของบริษัทที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม

2. โครงสร้างเงินลงทุน (FINANCIAL LEVERAGE: LEV)

โครงสร้างเงินลงทุนแสดงแหล่งที่มาของเงินทุนในกิจการจากส่วนของผู้ถือหุ้นและหนี้สิน กิจการที่มีโครงสร้างเงินลงทุนจากหนี้สินในอัตราสูงจะแสดงถึงความเสี่ยงในการดำเนินงานสูง จะมีแนวโน้มที่จะผิดเงื่อนไขสัญญากู้ยืม กิจการจะแสดงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอแก่บุคคลภายนอก โดยคาดหวังว่าจะส่งผลต่อความมีชื่อเสียงของกิจการและกำไรที่เพิ่มขึ้นและผลการดำเนินงานในที่สุด ทั้งนี้ กิจการที่มีโครงสร้างเงินทุนส่วนใหญ่จากหนี้สิน ต้องการสร้างความเชื่อมั่นให้กับเจ้าหนี้หรือผู้ให้กู้ถึงผลการดำเนินงานและความสามารถในการจ่ายชำระหนี้ มีแนวโน้มที่จะเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมมากกว่ากิจการที่มีโครงสร้างเงินทุนส่วนใหญ่มาจากส่วนของผู้ถือหุ้น งานวิจัยในอดีตของ Hossain et al., (1995) และ Murcia and Santos (2010) พบว่าระดับการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับโครงสร้างหนี้สิน เพื่อสร้างความพอใจให้กับเจ้าหนี้และลดความกังวลของเจ้าหนี้ว่า ผู้บริหารจะโอนความมั่งคั่งไปให้กับผู้ถือหุ้น

นอกจากนั้น การเปิดเผยข้อมูลที่มีคุณภาพจะได้รับต้นทุนที่ต่ำกว่าในการกู้ยืมเงิน เพราะผู้ให้กู้จะประเมินความสามารถในการจ่ายชำระหนี้จากคุณภาพการเปิดเผยข้อมูล โดยพิจารณาจากความละเอียดในการเปิดเผยข้อมูล ความชัดเจนและความทันต่อเวลา (Francis et al., 2008; Murcia & Santos, 2012) จากเหตุผลดังกล่าว จึงนำไปสู่สมมติฐานที่ว่า

H2: โครงสร้างเงินลงทุนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม

3. ประเภทสำนักงานสอบบัญชี (AUDITOR TYPE: AUDIT)

สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่มีอิทธิพลในการเปิดเผยข้อมูลของกิจการเพื่อแสดงถึงคุณภาพของรายงานทางการเงิน สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่มักถูกคาดหวังว่าจะมีการให้บริการที่มีคุณภาพสูง รวมถึงความสามารถในการผลักดันให้บริษัทลูกค้ามีการเปิดเผยข้อมูลที่สูงขึ้นในรายงานประจำปี เนื่องจากต้องการรักษาระดับคุณภาพในการให้บริการสอบบัญชีด้วยการนำเสนอข้อมูลในรายงานทางการเงินที่มีคุณภาพโดยมีการให้ข้อมูลแก่ผู้ใช้งบการเงินอย่างครบถ้วน และเพื่อรักษาชื่อเสียงของสำนักงานสอบบัญชี สอดคล้องกับผลการศึกษาของ El-Halaby & Hussainey (2015) ที่พบความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมกับขนาดสำนักงานสอบบัญชี ดังนั้น จึงนำไปสู่สมมติฐานที่ว่า

H3: ประเภทของสำนักงานสอบบัญชีมีความสัมพันธ์กับระดับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม โดยกิจการที่เลือกใช้สำนักงานสอบบัญชีในกลุ่ม BIG4 มีแนวโน้มที่จะเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมมากกว่ากิจการที่เลือกใช้สำนักงานสอบบัญชีอื่น

4. ความสามารถในการทำกำไร (PROFITABILITY: PROFIT)

กิจการที่มีผลประกอบการเป็นที่น่าพอใจโดยมีความสามารถในการทำกำไรสูงจะต้องการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นว่ามีส่วนได้เสียได้เห็นว่าบริษัทมีความตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อ

เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อสาธารณชนทั่วไป งานวิจัยในอดีตของ Tagesson et al., (2009) พบความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการทำกำไรกับการเปิดเผยข้อมูลด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมทางเว็บไซต์ ทางตรงกันข้ามกับกิจการที่มีผลการประกอบการที่ไม่ดี มักจะลดต้นทุนการดำเนินงานด้านการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมให้ต่ำลง เพื่อป้องกันการผิดเงื่อนไขสัญญาคู่ค้ากับเจ้าหนี้ จากเหตุผลดังกล่าว จึงเป็นที่มาของสมมติฐาน ดังนี้

H4: ความสามารถในการทำกำไรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม

5. โครงสร้างผู้ถือหุ้น (OWNERSHIP STRUCTURE: OWNSTR)

โครงสร้างการถือหุ้นมีผลกระทบต่อคุณภาพของรายงานทางการเงิน (ลอร์รัตน์ จงฐิตินนท์, 2548) โดยโครงสร้างการถือหุ้นแบบต่างๆ จะสะท้อนถึงอำนาจการควบคุมภายในกิจการและมีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการจัดทำและนำเสนอรายงานทางการเงิน (Ball et al., 2003; Fan & Wang, 2002; Wang 2006) นอกจากนี้โครงสร้างการถือหุ้นแสดงถึงอิทธิพลของผู้ที่มีบทบาทต่อการกำหนดนโยบายในการบริหารกิจการ โดยลักษณะของการถือหุ้นแบบกระจุกตัว ที่มีผู้ถือหุ้นรายใดรายหนึ่งถือหุ้นเป็นจำนวนมาก อำนาจในการบริหารงานจะอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ถือหุ้นรายใหญ่ ดังนั้น การกำหนดนโยบายและการบริหารงานจะอยู่ภายใต้กลุ่มบุคคลเดียวกัน แตกต่างจากโครงสร้างการถือหุ้นแบบกระจายตัว ซึ่งอำนาจในการบริหารจะไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ถือหุ้นรายใหญ่เพียงบางกลุ่ม แต่จะกระจายให้กับผู้ถือหุ้นรายย่อยมากกว่า ความเป็นเจ้าของและอำนาจควบคุมจะแยกจากกัน (Berle & Means, 1968) ดังนั้น แรงจูงใจในการกำหนดนโยบายเพื่อผลประโยชน์ส่วนตนของผู้ถือหุ้นเพียงบางกลุ่มจึงมีน้อยกว่ากิจการที่มีการถือหุ้นแบบกระจุกตัว เช่นเดียวกัน นโยบายในการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม กิจการที่มีโครงสร้างการถือหุ้นแบบกระจุกตัวจึงมีแนวโน้มที่จะมีการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่ากิจการที่มีโครงสร้างการถือหุ้นแบบกระจายตัว เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบต่อกิจการต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยจะส่งผลต่อภาพลักษณ์ ชื่อเสียงของกิจการในสายตาสาธารณชนทั่วไป จึงเป็นที่มาของสมมติฐาน ดังนี้

H5: โครงสร้างผู้ถือหุ้นมีความสัมพันธ์กับระดับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม โดยกิจการที่มีโครงสร้างการถือหุ้นแบบกระจุกตัวจะมีแนวโน้มที่จะเปิดเผยข้อมูลมากกว่ากิจการที่มีโครงสร้างการถือหุ้นแบบกระจายตัว

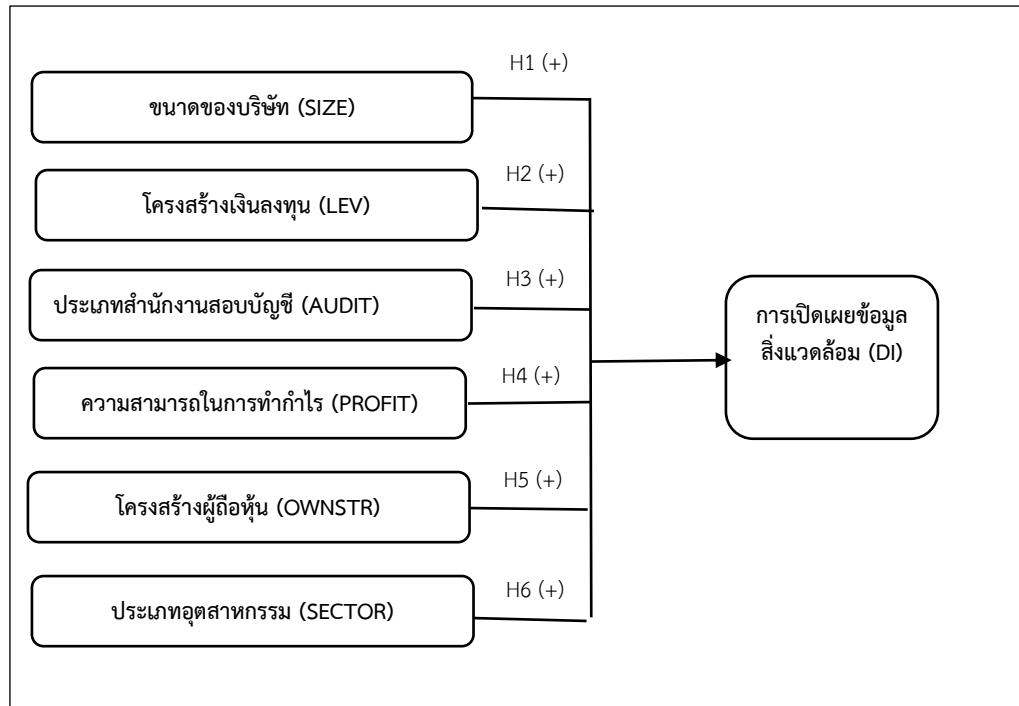
6. ประเภทอุตสาหกรรม (SECTOR: SECTOR)

การดำเนินธุรกิจของกิจการแต่ละประเภทมีผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมไม่เท่ากัน เนื่องจากมีลักษณะการดำเนินงานแตกต่างกัน บางกิจการอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่า เช่น กิจการในกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีความอ่อนไหวต่อสิ่งแวดล้อม เช่น กลุ่มอุตสาหกรรมที่มีการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น สินค้าที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจก และกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจึงมีโอกาสที่จะทำลายสิ่งแวดล้อมมากกว่ากลุ่มอุตสาหกรรมอื่น ดังนั้น ประเภทอุตสาหกรรมจึงอาจมีผลกระทบต่อเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม ดังนั้น กิจการที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีความอ่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม การเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมจะเป็นการสร้างภาพพจน์ขององค์กรต่อสาธารณชน และหน่วยงานของรัฐ เพื่อลดความเสี่ยงการต่อต้านจากสังคม และเพื่อให้สอดคล้องตามกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับต่างๆที่เกี่ยวข้อง กลุ่มอุตสาหกรรมดังกล่าวจึงมีแนวโน้มที่จะเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่าอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่า จึงเป็นที่มาสมมติฐาน ดังนี้

H6: ประเภทอุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์กับระดับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม โดยกิจการที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีความอ่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมจะมีแนวโน้มที่จะเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่ากิจการที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมอื่น

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากแนวคิดทฤษฎีและการพัฒนาสมมติฐานข้างต้น สรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยครั้งนี้ได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลและจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาในครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ซึ่งการรวบรวมจากข้อมูลในงบการเงิน รายงานประจำปีและแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) ประจำปี พ.ศ. 2559 ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในทุกกลุ่มอุตสาหกรรม ยกเว้นกลุ่มธุรกิจการเงิน ได้แก่ หมวดธนาคารพาณิชย์ หมวดประกันภัยและประกันชีวิต และหมวดเงินทุนและหลักทรัพย์ ซึ่งมีความแตกต่างของโครงสร้างทางการเงิน กลุ่มธุรกิจฟู้ดบริการและกลุ่มบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอ (MAI) และตัดกลุ่มตัวอย่างที่มีข้อมูลไม่ครบ รวมถึงกลุ่มตัวอย่างที่มีข้อมูลซึ่งมีค่าผิดปกติ (Outlier) ด้วยวิธี Casewise Diagnostics ซึ่งแสดงข้อมูลผิดปกติที่มีค่ามากกว่าหรือน้อยกว่า ± 3 เท่าของส่วนเบี่ยงเบน ทั้งนี้มีกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 393 บริษัท

การวัดระดับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม

ในการวัดระดับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม โดยพัฒนากระดาษทำการในการกำหนดรายการที่ควรเปิดเผยด้านสิ่งแวดล้อม ตามกรอบแนวคิดจากงานวิจัยของ Brammer and Pavelin (2006) Murcia and Souza (2008) และ Murcia and Santos (2010) การวิเคราะห์ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมตามหัวข้อที่กำหนดไว้ประกอบด้วย 7 หมวดใหญ่และ 29 หมวดย่อย (รายละเอียดปรากฏในตาราง 1)

ตารางที่ 1 กระดาษทำการการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม

หมวดใหญ่	หมวดย่อย	คะแนน (0/1)
1. การเปิดเผยนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม	1. กำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม 2. กำหนดเป้าหมาย จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อม 3. การปฏิบัติตามใบอนุญาต กฎหมายและหน่วยงาน ด้านสิ่งแวดล้อม 4. ความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อม 5. รางวัลด้านสิ่งแวดล้อม	
2. การเปิดเผยการจัดการและการตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อม	1. การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม 2. ได้รับมาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (ISO14000) 3. การตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อม	
3. การเปิดเผยผลกระทบของผลิตภัณฑ์และบริการต่อสิ่งแวดล้อม	1. ของเสีย 2. บรรจุภัณฑ์ 3. การนำกลับมาใช้ใหม่ 4. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 5. การใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ 6. ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 7. การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่ได้รับผลกระทบ	
4. การเปิดเผยข้อมูลด้านพลังงาน	1. การอนุรักษ์พลังงานและใช้เพื่อดำเนินธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ 2. นำของเสียเพื่อเป็นพลังงานในการผลิต 3. พัฒนาแหล่งพลังงานแห่งใหม่	
5. การเปิดเผยข้อมูลด้านการเงินเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม	1. การลงทุนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม 2. ค่าใช้จ่ายและต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อม 3. หนี้สินด้านสิ่งแวดล้อม 4. คำอธิบายของการปฏิบัติทางบัญชีสำหรับประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม 5. การประกันภัยด้านสิ่งแวดล้อม 6. สินทรัพย์ด้านสิ่งแวดล้อม	
6. การเปิดเผยข้อมูลการวิจัยและศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม	1. การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม 2. การวิจัยด้านสิ่งแวดล้อม	
7. การเปิดเผยข้อมูลอื่นๆด้านสิ่งแวดล้อม	1. การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับความยั่งยืน 2. การจัดการป่าไม้ 3. การตระหนักถึงความหลากหลายทางชีวภาพ	
รวมคะแนน		

หลักเกณฑ์การให้คะแนนการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม

ผู้วิจัยได้กำหนดหลักเกณฑ์การให้คะแนนการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม หากบริษัทมีการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมตามรายการที่กำหนดไว้ในกระดาษทำการการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในแต่ละหมวดบริษัทจะมีคะแนนเท่ากับ 1 ในหมวดนั้นๆ ในทางตรงกันข้ามหากบริษัทไม่มีการเปิดเผยข้อมูลตามที่ได้กำหนดไว้บริษัทจะมีคะแนนเท่ากับ 0 ในหมวดดังกล่าว

วิธีคำนวณระดับการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม (Disclosure Index: DI)

ผู้วิจัยกำหนดวิธีการคำนวณระดับการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมจากใช้ดัชนีการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรูปอัตราส่วน โดยนำคะแนนรวมการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมตามตารางที่ 1 ที่แต่ละบริษัทได้รับจริงหารด้วยคะแนนรวมสูงสุดที่อาจจะได้รับจากกระดาษทำการการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในหมวดย่อย 29 รายการ ดังนั้นคะแนนสูงสุดที่บริษัทจะได้รับมีค่าคะแนนเท่ากับ 29 คะแนน โดยดัชนีการเปิดเผยข้อมูลจะมีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 1 ดัชนีการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมของแต่ละบริษัท คำนวณได้ดังนี้

$$\text{Disclosure Index (DI)} = \text{AS/MS}$$

โดยที่ $0 \leq \text{DI} \leq 1$

AS = คะแนนจริงที่แต่ละบริษัทได้รับ

MS = คะแนนรวมสูงสุดที่แต่ละบริษัทควรจะได้รับ

ตัวอย่างการคำนวณ

บริษัท A เปิดเผยข้อมูลทั้งหมด 16 ข้อ จาก 29 ข้อ ดังนั้นคะแนนรวมของบริษัท A เท่ากับ 16 เมื่อแทนค่าในสมการ $\text{AS} = 16$, $\text{MS} = 29$ บริษัท A จะมีดัชนีการเปิดเผยข้อมูลคือ $16/29 = 0.55$

แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาและการวัดค่าตัวแปร

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะกิจการกับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยกำหนดแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

$$\text{DI} = \beta_0 + \beta_1[\text{Log_SIZE}] + \beta_2[\text{LEV}] + \beta_3[\text{AUDIT}] + \beta_4[\text{PROFIT}] + \beta_5[\text{OWNSTR}] + \beta_6[\text{SECTOR}] + e$$

โดยที่

DI = ดัชนีการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม (วัดจากคะแนนรวมการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมที่บริษัทได้รับจริงหารด้วยคะแนนรวมสูงสุดที่อาจจะได้รับ)

Log_SIZE = ขนาดของกิจการ (วัดจากลอการิทึมของจำนวนสินทรัพย์รวม ณ วันปิดรอบบัญชี)

LEV = โครงสร้างเงินลงทุน (อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม วัดจากจำนวนหนี้สินรวมหารด้วยสินทรัพย์รวม ณ วันปิดรอบบัญชี)

AUDIT = ประเภทสำนักงานสอบบัญชี (แทนค่าด้วยตัวแปรหุ่น โดยกำหนดให้สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ในกลุ่ม Big 4 ได้แก่ สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่มีทั้งหมด 4 แห่ง ได้แก่ บริษัทไพร์ซวอเตอร์เฮาส์ คูเปอร์ส เอบีเอส จำกัด บริษัทสำนักงาน อีวาย จำกัด บริษัทเคพีเอ็มจี ภูมิภาคเอเชีย จำกัด และบริษัทดีลอยท์ทู่ซ โธมัสสุ ไชยยศ การสอบบัญชี จำกัด แทนค่าเท่ากับ 1 และกำหนดให้สำนักงานสอบบัญชีที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่ม Big 4 แทนค่าเท่ากับ 0)

- PROFIT = ความสามารถในการทำกำไร (อัตราส่วนกำไรสุทธิ วัดจากกำไรสุทธิประจำปีหารด้วยสินทรัพย์รวม ณ วันปิดรอบบัญชี)
- OWNSTR = โครงสร้างผู้ถือหุ้น (แทนค่าด้วยตัวแปรหุ่น โดยกำหนดให้โครงสร้างผู้ถือหุ้นเป็นแบบกระจุกตัวหากกิจการมีส่วนการถือหุ้นของผู้ถือหุ้นสูงสุด 3 รายแรกมีค่าเท่ากับ 20% ขึ้นไปแทนค่าเท่ากับ 1 และหากไม่ใช่แทนค่าเท่ากับ 0)
- SECTOR = กลุ่มอุตสาหกรรม (แทนค่าด้วยตัวแปรหุ่น โดยกำหนดให้บริษัทที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีความอ่อนไหวต่อสิ่งแวดล้อมได้แก่กลุ่มทรัพยากรและกลุ่มสินค้าอุตสาหกรรมแทนค่าเท่ากับ 1 และหากไม่ใช่แทนค่าเท่ากับ 0)
- e = ค่าความผิดพลาด

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างด้วยสถิติเชิงพรรณนา ความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยผลการวิเคราะห์แสดงในตารางที่ 2 – 4 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างแยกตามกลุ่มอุตสาหกรรม

ลำดับ	กลุ่มอุตสาหกรรม	จำนวน (บริษัท)	ร้อยละ
1	เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	42	11
2	ทรัพยากร	31	8
3	เทคโนโลยี	38	10
4	บริการ	88	22
5	สินค้าอุตสาหกรรม	71	19
6	สินค้าอุปโภคบริโภค	37	10
7	อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง	86	21
	รวม	393	100

ผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 2 พบว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมบริการจำนวน 88 บริษัท คิดเป็นอัตราร้อยละ 22 และอยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างจำนวน 86 บริษัท คิดเป็นอัตราร้อยละ 21 เป็นจำนวนรองลงมา ทั้งนี้ กลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากรมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างน้อยที่สุดคือ 31 บริษัท คิดเป็นอัตราร้อยละ 8

ตารางที่ 3 สถิติเชิงพรรณนาของตัวแปรที่ใช้ศึกษา

Variables	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
DI	393	0.0345	0.836	0.326	0.145
SIZE (ล้านบาท)	393	131.950	1,801,721.570	26,035.900	108,417.160
LEV (เท่า)	393	0.040	1.379	0.447	0.301
PROFIT (เท่า)	393	-4.980	0.590	0.040	0.330
Log_SIZE	393	2.120	6.255	3.730	0.665

ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาจากตารางที่ 3 พบว่าระดับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมมีค่าสูงสุด 0.836 คะแนน ต่ำสุด 0.0345 คะแนน โดยมีค่าเฉลี่ย 0.326 คะแนน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.145 คะแนน โครงสร้างเงินลงทุนมีค่าเฉลี่ยที่ 0.447 เท่า ส่วนความสามารถในการทำกำไรมีค่าเฉลี่ยที่ 0.040 เท่า ขนาดกิจการมีค่าเฉลี่ยที่ 26,035.90 ล้านบาท

เนื่องจากขนาดกิจการของกลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่างกันมาก ผู้วิจัยจึงได้ทำการแปลงค่าตัวแปรโดยใช้ค่าลอการิทึม (Log) เพื่อลดความแตกต่างของค่าตัวแปรให้น้อยลง ซึ่งจะทำให้ตัวแปรมีความแตกต่างกันน้อยลง โดยหลังจากแปลงค่าพบว่าตัวแปรดังกล่าวมีค่าสูงสุด 6.255 ต่ำสุด 2.120 และมีค่าเฉลี่ย 3.730

ตารางที่ 4 ความถี่ของตัวแปรหุ่น (Dummy Variables)

ชื่อตัวแปร	รายละเอียด	ความถี่	ร้อยละ
SECTOR	กลุ่มอุตสาหกรรมที่มีความอ่อนไหวต่อสิ่งแวดล้อม	102	26
	กลุ่มอุตสาหกรรมอื่นๆ	291	74
	รวม	393	100
AUDIT	สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (BIG4)	110	28
	สำนักงานสอบบัญชีอื่นๆ (Non-Big4)	283	72
	รวม	393	100
OWNSTR	โครงสร้างผู้ถือหุ้นเป็นแบบกระจุกตัว	293	75
	โครงสร้างผู้ถือหุ้นเป็นแบบกระจายตัว	100	25
	รวม	393	100

ผลการวิเคราะห์ความถี่ของตัวแปรหุ่น ในตารางที่ 4 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้บริการจากสำนักงานสอบบัญชีที่ไม่ใช่สำนักงานสอบขนาดใหญ่ (non-BIG4) จำนวน 283 บริษัท คิดเป็นอัตราร้อยละ 72 และมีโครงสร้างผู้ถือหุ้นเป็นแบบกระจุกตัว จำนวน 293 บริษัท คิดเป็นอัตราร้อยละ 75 และเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีความอ่อนไหวต่อสิ่งแวดล้อมจำนวน 102 บริษัท คิดเป็นอัตราร้อยละ 26

ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis)

ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในตารางที่ 5 พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่ละคู่มีค่าอยู่ระหว่าง 0.003 - 0.273 โดยไม่มีตัวแปรคู่ใดที่มีสหสัมพันธ์สูงเกิน 0.9 ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงไม่เกิดปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงเชิงพหุ (Multicollinearity Problems) (Hair et al., 2010) และพบว่าตัวแปรการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม (DI) มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระทุกตัวในทิศทางบวก ยกเว้นตัวแปรโครงสร้างผู้ถือหุ้น (OWNSTR) ที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางลบ

ตารางที่ 5 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Pearson and Spearman correlation matrix)

ตัวแปร	DI	Log_SIZE	LEV	AUDIT	PROFIT	OWNSTR	SECTOR
DI	1	.213**	.145**	.226**	.025	-.005	.167**
Log_SIZE	.201**	1	.237**	.257**	.161**	.111*	.027
LEV	.165**	.379**	1	-.035	-.223**	-.054	.003
AUDIT	.215**	.273**	-.008	1	.083	.130**	.058
PROFIT	.008	.141**	-.323**	.096	1	.096	.009
OWNSTR	-.012	.103*	.023	.130**	.096	1	.026
SECTOR	.157**	-.004	.019	.058	.130**	.026	1

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis)

ผลจากการวิเคราะห์สถิติด้วยสมการถดถอยเชิงพหุ จากตารางที่ 6 พบว่าตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความเหมาะสมมีค่า F-Stat อยู่ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 โดยตัวแปรอิสระสามารถอธิบายระดับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมได้ 10.20 % และมีค่า Variance Inflation Factor (VIF) สูงสุดเท่ากับ 1.159 ซึ่งไม่เกิน 10 ดังนั้น การวิจัยนี้จึงยืนยันว่าไม่เกิดปัญหา Multicollinearity ที่อาจส่งผลกระทบต่อผลการวิจัยให้เกิดความคลาดเคลื่อนได้ (Hair et al., 2010)

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ขนาดกิจการ (Log_SIZE) โครงสร้างเงินลงทุน (LEV) ประเภทสำนักงานสอบบัญชี (AUDIT) และกลุ่มอุตสาหกรรม (SECTOR) โดยมีความสัมพันธ์ทางบวก ณ ระดับนัยสำคัญ 0.05 ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐานที่ 1, 2, 3, และ 6 ส่วนตัวแปรความสามารถในการทำกำไร (PROFIT) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และโครงสร้างผู้ถือหุ้น (OWNSTR) มีความสัมพันธ์ทางลบกับการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ 4 และ 5

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุ

Variables	Unstandardized Coefficients		t	Sig.
	B	Std. Error		
(Constant)	** .116	.044	2.606	.010
Log_SIZE	** .031	.012	2.521	.012
LEV	** .063	.027	2.358	.019
AUDIT	*** .066	.017	3.826	.000
PROFIT	.008	.024	.342	.732
OWNSTR	-.016	.017	-.902	.367
SECTOR	** .054	.017	3.196	.002

F= 8.399 Sig=0.000 R² = 0.115 Adjusted R² = 0.102 Durbin-Watson= 1.771

Max VIF = 1.159

*, **, *** ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.1, 0.05, และ 0.01 ตามลำดับ

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะกิจการกับการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่าคุณลักษณะของกิจการที่มีความสัมพันธ์กับการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ขนาดกิจการ โครงสร้างหนี้สิน ประเภทอุตสาหกรรม และประเภทสำนักงานสอบบัญชี โดยพบว่าบริษัทขนาดใหญ่มีแนวโน้มที่จะเปิดเผยข้อมูลมากกว่าบริษัทขนาดเล็ก เนื่องจากบริษัทขนาดใหญ่มักจะมีศักยภาพและมีความพร้อมด้านกำลังทุนและบุคลากรมากกว่าบริษัทขนาดเล็ก นอกจากนี้บริษัทขนาดใหญ่มักจะถูกติดตามอย่างใกล้ชิดจากสาธารณชน มีแนวโน้มที่จะได้รับความสนใจและแรงกดดันจากนักลงทุน ผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ รวมทั้งหน่วยงานกำกับดูแล ส่งผลให้บริษัทขนาดใหญ่มีความกระตือรือร้นที่จะเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมมากกว่าบริษัทขนาดเล็ก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Alsaed (2005) Barako (2007) Agca and Onder (2007) และ Reverte (2009) ที่พบว่ากิจการขนาดใหญ่จะมีการเปิดเผยข้อมูลมากกว่ากิจการที่มีขนาดเล็ก

นอกจากนี้ บริษัทที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีความอ่อนไหวต่อสิ่งแวดล้อม ได้แก่ กลุ่มทรัพยากรและกลุ่มสินค้าอุตสาหกรรมมีการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่าบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอื่น ๆ เนื่องจากกลุ่มอุตสาหกรรมดังกล่าวเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมสูงจึงมักถูกติดตามและคาดหวังจากสาธารณชน การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีเพื่อขจัดความกดดันและการวิจารณ์จากสังคม กิจการในกลุ่มอุตสาหกรรมดังกล่าวจึงมีแนวโน้มที่จะเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่ากิจการในกลุ่มอุตสาหกรรมอื่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Liu and Anbumozhi (2009) และ Reverte (2009) ที่พบว่าอุตสาหกรรมที่อ่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมจะมีการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมเนื่องจากเป็นผลมาจากแรงกดดันของภาครัฐ

นอกจากนี้ กิจการที่ใช้บริการสอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (Big 4) มีแนวโน้มที่จะเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมมากกว่ากิจการที่ใช้บริการสอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชีอื่น (Non-Big 4) เนื่องจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่มักถูกคาดหวังว่าจะมีการให้บริการที่มีคุณภาพสูงรวมถึงผลักดันให้บริษัทลูกค้ามีการเปิดเผยข้อมูล

ที่สูงขึ้นในรายงานประจำปี เพราะความต้องการรักษาระดับคุณภาพในการให้บริการและรักษาชื่อเสียงของตนเอง ดังนั้นสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ จึงมีอิทธิพลในการเปิดเผยข้อมูลของบริษัท เพื่อแสดงถึงคุณภาพของรายงานทางการเงิน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Agca and Onder (2007) Bhayani (2012) และ Murcia and Santos (2012) ที่พบว่ากิจการที่มีการใช้บริการจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่จะมีการเปิดเผยข้อมูลมากกว่าสำนักงานสอบบัญชีอื่น

กิจการที่มีโครงสร้างเงินลงทุนโดยมีอัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้นสูงมีแนวโน้มที่จะเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่า เนื่องจากกิจการที่มีความเสี่ยงในการดำเนินงานสูงเนื่องจากเงินลงทุนส่วนใหญ่มาจากการกู้ยืมมากกว่าส่วนของผู้ถือหุ้น จึงมีโอกาสผิดเงื่อนไขสัญญากู้ยืม ดังนั้นกิจการจึงหาวิธีลดความเสี่ยงดังกล่าวด้วยการแสดงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมให้เป็นที่ประจักษ์แก่เจ้าหนี้ ทั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Hossain, Perera & Rahman (1995) Murcia และ Santos (2010) ที่พบว่ากิจการที่มีอัตราส่วนโครงสร้างหนี้สินสูงจะเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมสูงขึ้นเพื่อสร้างความพอใจให้กับเจ้าหนี้และลดความกังวลของเจ้าหนี้ว่าผู้บริหารจะทำการโอนความมั่งคั่งให้กับฝ่ายผู้ถือหุ้น

แต่อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่าคุณลักษณะกิจการด้านความสามารถในการทำกำไรมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวก นั่นคือกิจการที่มีผลการดำเนินงานที่ดีโดยมีความสามารถทำกำไรสูงจะมีแนวโน้มที่จะเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่ากิจการที่มีผลการดำเนินงานที่ไม่ดี แต่ระดับของความสัมพันธ์ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องมาจากการจัดทำรายงานด้านสิ่งแวดล้อมส่งผลให้กิจการมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ทั้งค่าใช้จ่ายในการจัดทำรายงานและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม จึงอาจเป็นไปได้ว่าค่าใช้จ่ายดังกล่าวมีผลต่อการตัดสินใจจัดทำรายงานด้านสิ่งแวดล้อมของบริษัทจดทะเบียนในประเทศไทยบางกิจการ สอดคล้องกับการวิจัยของ Roberts (1992) และ Ullmann (1985) ที่กล่าวว่า กิจการที่มีผลการดำเนินงานไม่ดีนั้นจะมุ่งเน้นการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งผลกำไรมากกว่ากิจกรรมเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ข้อมูลเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายและสถานะทางการเงินของกิจการจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม (Cormier & Magnan, 1999; Cormier & Gordon, 2001)

นอกจากนั้น ลักษณะของกิจการด้านโครงสร้างการถือหุ้น ผลการวิจัยพบว่ากิจการที่มีโครงสร้างการถือหุ้นแบบกระจายตัวมีแนวโน้มที่จะเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมสูงกว่ากิจการที่มีการถือหุ้นแบบกระจุกตัว อาจเนื่องมาจากการถือหุ้นแบบกระจายตัว ความเป็นเจ้าของและอำนาจควบคุมจะแยกจากกัน ดังนั้น แรงจูงใจในการกำหนดนโยบายเพื่อผลประโยชน์ส่วนตนของผู้ถือหุ้นเพียงบางกลุ่มจึงมีน้อยกว่ากิจการที่มีการถือหุ้นแบบกระจุกตัว เช่นเดียวกัน นโยบายในการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม กิจการที่มีโครงสร้างการถือหุ้นแบบกระจายตัวจึงมีแนวโน้มที่จะมีการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่ากิจการที่มีโครงสร้างผู้ถือหุ้นแบบกระจุกตัว สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Cullen and Christopher (2002) และ Ullmann (1985) กิจการที่มีผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่เป็นรายย่อยจะมีแรงจูงใจในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยมีการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณชนมากขึ้น ตรงข้ามกับกิจการที่มีผู้ถือหุ้นรายใหญ่น้อยรายจะปกป้องผลประโยชน์ของตน ขาดความสนใจความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (Iturriaga & Foronda, 2009)

ดังนั้น ผลการวิจัยครั้งนี้สนับสนุนทฤษฎีความชอบธรรม (Legitimacy Theory) และทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder Theory) ตามแนวคิดที่ว่ากิจการจะเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้เสียและเป็นการปฏิบัติตามสัญญาหรือข้อตกลงของสังคมให้สำเร็จด้วยวิธีการที่ชอบด้วยกฎหมาย กิจการมีแนวโน้มที่จะเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมเนื่องจากได้รับแรงกดดันจากผู้มีส่วนได้เสีย ผู้ถือหุ้น เจ้าหนี้ พนักงาน หน่วยงานกำกับดูแล สังคมและสาธารณชนทั่วไป การเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมเป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อกิจการ

ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งหวังว่าการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมจะสร้างภาพลักษณ์ชื่อเสียงกิจการ การยอมรับจากสังคม ความสนใจจากนักลงทุน และความเชื่อถือจากเจ้าหนี้ เพื่อคาดหวังที่จะมีผลการดำเนินงานที่ดีขึ้น

ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะการวิจัยในอนาคต

การวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดดังต่อไปนี้

(1) การวิจัยครั้งนี้จัดเก็บข้อมูลการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมจากงบการเงิน รายงานประจำปีและแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (แบบ 56 - 1) เท่านั้น ซึ่งบางบริษัทอาจเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวไว้ในแหล่งอื่น ๆ ด้วย เช่น เว็บไซต์ของบริษัท, คำอธิบายและการวิเคราะห์ของฝ่ายจัดการ (MD&A) หรือสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ต่างๆ ของบริษัท เป็นต้น ดังนั้น การวิจัยในอนาคตอาจเลือกเก็บข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มากขึ้น

(2) การวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง (Cross-sectional data) โดยเก็บจากงบการเงินเพียงปีเดียว การวิจัยในอนาคตควรจัดเก็บข้อมูลช่วงเวลาที่ยาวนานกว่านี้ (longitudinal data) เช่น 3 ปี 5 ปี เพื่อตรวจสอบยืนยันผลการวิจัยให้ชัดเจนต่อไป

(3) การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยวัดระดับการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีวัดเชิงปริมาณจากคะแนนการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมตามรายการที่กำหนด ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงการวัดข้อมูลการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในเชิงคุณภาพ การวิจัยในอนาคตอาจใช้วิธีวัดการเปิดเผยข้อมูลในเชิงคุณภาพและกำหนดรายการวัดการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมให้ละเอียดมากขึ้น

(4) การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดตัวแปรอิสระเพื่อวัดคุณลักษณะกิจการเพียง 6 ตัวแปร โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้เพียง 10.20% แสดงให้เห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมยังมีปัจจัยด้านอื่นๆ อีกนอกจากปัจจัยคุณลักษณะของกิจการ ดังนั้นการวิจัยในอนาคต ควรศึกษาตัวแปรอื่นๆ เพิ่มเติม

References

- Agca, A., & Onder, S. (2007). Voluntary disclosure in Turkey: A study on firms listed in Istanbul Stock Exchange (ISE). *Problems and Perspectives in Management*, 5(3), 241-251.
- Alsaeed, K. (2006). The association between firm-specific characteristics and disclosure: The case of Saudi Arabia. *Managerial Auditing Journal*, 21(5), 476-496.
- Barako, D. G. (2007). Determinants of voluntary disclosures in Kenyan companies Annual reports. *African Journal of Business Management*, 1(5), 113-128.
- Ball, R., Robin, A., & Wu, J.S., (2003). Incentives versus standards: Properties of accounting income in four East Asian countries. *Journal of Accounting and Economics*, 36(1-3), 235 - 270.
- Berle, A. & Means, G., (1968). *The Modern Corporation and private property*. New York, NY: Harcourt.
- Botosan, C. A. (1997). Disclosure level and the cost of equity capital. *The Accounting Review*, 72(3), 323-349.
- Brammer, S. & Pavelin, S. (2008). Factors Influencing the Quality of Corporate Environmental Disclosure. *Business Strategy and the Environment*, 17(2), 120-136.

- Cheng, L. H. & H. K. Fan (2010). Drivers of environmental disclosure and Stakeholder Expectation: evidence from Taiwan. *Journal of Business Ethics*, 96, 435-451.
- Cohen, M.A., Fenn, S.A., & Konar, S., (1997). *Environmental and Financial Performance: Are They Related?* WP Vanderbilt University.
- Cormier, D. & Gordon, I.M. (2001). An examination of social and environmental reporting strategies. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 14(5), 587-617.
- Cormier, D., & Magnan, M. (1999). Corporate environmental disclosure strategies: determinants, costs and benefits. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 14(4), 429-451.
- Cullen, L. & Christopher, T. (2002). Governance Disclosures and Firm Characteristics of Listed Australian Mining Companies. *International Journal of Business Studies*, 10(1), 37-58.
- Deegan, c. (2002). Introduction: the legitimizing effect of social and Environmental disclosures a theoretical foundation. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 15(3), 282-311.
- El-Halaby, S., & Hussainey, K. (2015). The determinants of social accountability disclosure: evidence from Islamic banks around the world. *International journal of business*, 20, 202-223.
- Esen, E. (2013). The Influence of Corporate Social Responsibility (CSR) Activities on Building Corporate Reputation. *International Business, Sustainability and Corporate Social Responsibility*. (Advances in Sustainability and Environmental Justice, Vol. 11), Emerald Group Publishing Limited, Bingley, pp. 133-150.
- Fan, J.P.H. & Wong, T.J., (2002). Corporate ownership structure and the informativeness of accounting earnings in East Asia. *Journal of Accounting and Economics*, 33(3), 401 - 425.
- Firth, M. A. (1979). The impact of size, stock market listing, and auditors on voluntary disclosure in corporate annual reports. *Accounting and Business Research*, 9(36), 273-280.
- Francis, J., Nanda, D., & Olsson, P., (2008). Voluntary disclosure, earnings quality, and cost of capital. *Journal of Accounting Research*, 46(1), 53-88.
- Freeman, R. E., Harrison, J. S., & Wicks, A. C. (2007). *Managing for stakeholders: Survival, Reputation, and Success*. New Heaven, CT, Yale University Press.
- Hair, J.F., Black, W. C., Babin, B. J. & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis: A Global Perspective*. New Jersey: Pearson Publishing.
- Haniffa, R.M., & Cooke, T.E. (2005). The impact of culture and governance on corporate social reporting. *Journal of Accounting and Public Policy*, 24(5), 391-430.
- Hossain M., Perera M.H.B. & Rahman A.R. (1995). Voluntary Disclosure in the Annual Reports of New Zealand Companies. *Journal of International Financial Management and Accounting*, 6(1), 70-87.
- Iturriaga, J. & Foronda. (2009). *Corporate Social Responsibility and Large Shareholders: An Analysis of European Firms*. University of Burgos, Spain. Retrieved May 12, 2019, from/http://ssrn.com/ abstract=1408192.

- Jongthitininon, L. (2015). *Ownership structure and value relevance of accounting information*. (Independent Study). Thammasat University (In Thai)
- Liu, X., & Anbumozhi, V. (2009). Determinant factors of corporate environmental information disclosure: an empirical study of Chinese listed companies. *Journal of Cleaner Production*, 17(6), 593–600.
- Murcia, F. D., & Souza, F. C. D. (2008). *Discretionary-Based Disclosure: The Case of Social and Environmental Reporting in Brazil*. Universidade de São Paulo.
- Murcia, F. D., & Santos, A. D. (2010). *Determinants of Corporate Voluntary Disclosure in Brazil*. Retrieved March 3, 2020, from [http://ssrn.com/abstract = 1531767](http://ssrn.com/abstract=1531767)
- Murcia, F. D., & Santos, A. D. (2012). Discretionary-based disclosure: evidence from the Brazilian market. *Brazilian Administration Review*, 9(1), 88-109.
- Reverte, C. (2009). Determinants of corporate social responsibility disclosure ratings by Spanish Listed Firms. *Journal of Business Ethics*, 88(2), 351-366.
- Roberts, P. & Dowling, G. (2002). Corporate Reputation and Sustained Superior Financial Performance. *Strategic Management Journal*, 23(12), 1077-1093.
- Roberts, R.W. (1992). Determinants of corporate social responsibility disclosure: an application of stakeholder theory. *Accounting Organizations and Society*, 17(6), 595-612.
- Singhai, S. S., & Desai, H. B. (1971). An empirical analysis of quality of corporate financial disclosure. *The Accounting Review*, 40(1), 129–138.
- Tagesson, T., Blank, V., Broberg, P., & Collin, S. O. (2009). What explains the extent and content of social and environmental disclosures on corporate websites: a study of social and environmental reporting in Swedish listed corporations. *Corporate social responsibility and environmental management*, 16(6), 352-364.
- Ullmann, A. A. (1985). Data in search of a theory: a critical examination of the relationship among social performance, Social disclosure and economic performance. *Academy of Management Review*, 10(1-2), 540-557.
- Waddock, S. A., & Graves, S. B. (1997). The Corporate Social Performance- Financial Performance Link. *Strategic Management Journal*, 18(4), 303–319.
- Wang, D. (2006). Founding family ownership and earnings quality. *Journal of Accounting Research*, 44(3), 619 – 656.